

УДК 347.184

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.30>

ГАЛУЗЕВІ ТА ЮРИСДИКЦІЙНІ АСПЕКТИ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ¹

Лазур Я.В.,

*доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ORCID: 0000-0002-7520-7167

Карабін Т.О.,

*доктор юридичних наук, професор
завідувачка кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ORCID: 0000-0002-6538-5269

Лазур Я.В., Карабін Т.О. Галузеві та юрисдикційні аспекти матеріальної відповідальності у сфері державної служби.

Вказується, в умовах реформування системи публічного управління в Україні європейські стандарти доброго адміністрування (good administration) набувають дедалі більшого значення як критерій оцінки якості адміністративного законодавства та ефективності його практичного застосування. Імплементация цих стандартів насамперед передбачає запровадження процедурних гарантій у відносинах між приватними особами та суб'єктами публічної адміністрації, а саме: права бути вислуханим, права на доступ до інформації та матеріалів справи, що стосуються особи, а також обов'язку адміністративного органу належно обґрунтовувати рішення, які можуть мати негативні наслідки для приватної особи.

Стаття присвячена аналізу галузевих і юрисдикційних аспектів матеріальної відповідальності у сфері державної служби в контексті реалізації права на добре адміністрування. Обґрунтовується, що матеріальна відповідальність державних службовців є міжгалузевим правовим інститутом, який перебуває на стику публічно- та приватно-правового регулювання, що зумовлює наявність колізій у законодавстві та неоднозначність судової практики. Особливу увагу приділено аналізу норм Закону України «Про державну службу», цивільного, трудового та адміністративного законодавства, які регулюють питання відшкодування шкоди, заподіяної державними службовцями під час виконання ними службових повноважень.

У статті розкрито особливості адміністративно-правового підходу до матеріальної відповідальності державних службовців, зокрема застосування принципу пропорційності, обов'язковості досудового врегулювання та наявності дискреційних повноважень керівника державної служби щодо визначення розміру шкоди та звернення до суду. Проаналізовано проблеми визначення належної судової юрисдикції у справах про відшкодування матеріальної шкоди державними службовцями та підходи Верховного Суду до розмежування адміністративного і цивільного судочинства.

Зроблено висновок, що попри наявність у таких спорах приватноправових елементів, їх вирішення часто потребує оцінки правомірності дій службовця та застосування норм публічного

¹ Стаття підготовлена в рамках виконання проекту Жан Моне (модуль) «Європеїзація публічного права України: методи, рушії та впливи» (101127562), що фінансується ЄС. Погляди та думки, висловлені в статті, є виключно поглядами авторів і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу або ЕАЕСА.

права, що обґрунтовує доцільність розгляду окремих категорій справ у порядку адміністративного судочинства. Наголошено на необхідності вдосконалення законодавчого регулювання з метою забезпечення правової визначеності та ефективного судового захисту.

Ключові слова: матеріальна відповідальність, державна служба, державний службовець, публічне право, судова юрисдикція, добре адміністрування.

Lazur Ya.V., Karabin T.O. Sectoral and jurisdictional dimensions of material (patrimonial) liability in the civil service.

It is indicated that in the context of the reform of the public administration system in Ukraine, European standards of good administration are becoming increasingly important as a criterion for assessing the quality of administrative legislation and the effectiveness of its practical application. The implementation of these standards primarily involves the introduction of procedural guarantees in relations between private individuals and public administration entities, namely: the right to be heard, the right to access information and case materials concerning an individual, as well as the obligation of an administrative body to properly justify decisions that may have negative consequences for a private individual.

The article is devoted to the analysis of sectoral and jurisdictional aspects of patrimonial liability in the field of civil service in the context of the implementation of the right to good administration. It is substantiated that the patrimonial liability of civil servants constitutes an intersectoral legal institution located at the intersection of public and private law, which gives rise to legislative conflicts and inconsistency in judicial practice. Particular attention is paid to the analysis of the provisions of the Law of Ukraine "On Civil Service", as well as civil, labour and administrative legislation governing compensation for damage caused by civil servants in the performance of their official duties.

The article reveals the specific features of the administrative-law approach to regulating the patrimonial liability of civil servants, including the application of the principle of proportionality, the mandatory pre-trial settlement procedure, and the existence of discretionary powers of the head of the civil service body in determining the amount of damage and deciding on recourse to the court. The problems of determining proper court jurisdiction in cases concerning compensation for material damage caused by civil servants are analysed, along with the approaches of the Supreme Court to distinguishing between administrative and civil proceedings.

It is concluded that despite the presence of private-law elements in such disputes, their resolution often requires an assessment of the lawfulness of a civil servants actions and the application of public law norms, which substantiates the expediency of considering certain categories of cases within administrative proceedings. The need to improve legislative regulation in order to ensure legal certainty and effective judicial protection is emphasised.

Key words: patrimonial liability, civil service, civil servant, public law, court jurisdiction, good administration.

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування публічної адміністрації в Україні для оцінки якості адміністративного законодавства та ефективності практики його застосування ключовим орієнтиром дедалі більше стають європейські стандарти доброго адміністрування (good administration). Їх імплементація традиційно пов'язується передусім із процедурними гарантіями у відносинах між приватною особою та публічною адміністрацією, зокрема, правом бути заслуханим, правом на доступ до інформації та матеріалів власної справи, а також обов'язком адміністративного органу належним чином мотивувати прийняті рішення, ті, що мають несприятливі наслідки для приватної особи [3, с. 72]. Вказані елементи становлять зміст права на добре адміністрування, закріпленого у статті 41 Європейської хартії основоположних прав Європейського Союзу, та отримали нормативне закріплення у національному праві з прийняттям і введенням у дію Закону України «Про адміністративну процедуру».

Водночас значно рідше звертається увага на ще один обов'язковий складник права на добре адміністрування, а саме – право на відшкодування шкоди, завданої інститутами ЄС або їх службовцями при виконанні повноважень. Цей елемент права на добре адміністрування так само передбачений тією ж статтею 41 Хартії, як і процедурні гарантії. І саме такий спосіб закріплення цього права у системі основоположних прав ЄС має принципове значення для розуміння природи відповідальності адміністративних органів.

По-перше, це свідчить про те, що право на відшкодування шкоди, завданої органами публічної влади чи публічними службовцями, постає як самостійне суб'єктивне право приватної особи. А, по-друге, добре адміністрування не вичерпується дотриманням процедурних стандартів у діяльності адміністративних органів, а охоплює також гарантії захисту особи у разі ухвалення неправомірних або помилкових адміністративних рішень, наслідком яких стало заподіяння шкоди. І тут важливим є не тільки процедурне регулювання, але і захист права у судовому порядку, визначення належної юрисдикції, в рамках якої може бути справедливо та ефективно захищене відповідне право.

Саме крізь призму таких підходів до змісту та значення права на добре адміністрування доцільно розглядати і вітчизняне правове регулювання матеріальної відповідальності у сфері державної служби, а також можливі напрямки розвитку та удосконалення правового інституту матеріальної відповідальності державних службовців, який наразі перебуває на стику публічно- та приватно-правового регулювання.

Стан опрацювання проблематики. У сучасній українській правовій науці питанням матеріальної відповідальності державних службовців присвячено зовсім небагато праць. Більшість із них, звичайно, зі сфери цивільного чи трудового права [4], а праці у межах галузі адміністративного права зрідка почали з'являтися тільки в останні десять років [7, 8, 2]. Це звичайно, зумовило і відставання правового регулювання, адже особливості правового регулювання матеріальної відповідальності державних службовців отримало окреме, поза межами трудового та цивільного права, регулювання в Законі «Про державну службу» тільки у 2015 році.

З огляду на наведене **метою** цієї статті є виокремлення тих питань матеріальної відповідальності та відшкодування шкоди у сфері державної служби, в рамках яких виникають колізії між нормами різних галузей та судових юрисдикцій.

Виклад основного матеріалу.

1. Джерела колізій у матеріальній відповідальності державних службовців. У сучасних умовах ускладнення правового регулювання, появи нових сфер регулювання, утворення міжгалузевих інститутів та переосмислення ролі держави постали нові питання визначення сфер правового регулювання та судової юрисдикції. При тому, що межі галузей стираються, важливим залишається питання співвідношення публічного та приватного правового регулювання. Адже саме із цим пов'язується визначення особливостей та способів регулювання відносин нормами права та відповідно визначення правильної судової юрисдикції для вирішення спорів, що можуть виникати. Стосовно судової юрисдикції, варто окремо відмітити, що це не питання конкуренції юрисдикцій чи окремих судів за право вирішувати ту чи іншу групу спорів, а питання належного захисту порушеного права, оскільки цивільна і адміністративна юрисдикції мають різні інструменти для цього.

Та попри все це, межа між публічними та приватними правовідносинами не завжди є очевидною. Така межа не для кожного інституту, не у будь-якому із можливих випадків може бути визначена як фіксована лінія виходячи зі сталих дефініцій чи формулювань. В деяких випадках не можна обійтися без гнучкого підходу та аргументації в кожному окремому разі. І цьому підтвердженням є наявність окремої сфери правових відносин, окремого правового регулювання матеріальної відповідальності у сфері публічної служби, а також питань, які виникають при встановленні юрисдикції щодо відповідних спорів. Підтверджує це так само той факт, що інші країни у питаннях матеріальної відповідальності адміністративних органів та публічних службовців по-різному визначають її належність чи неналежність до публічно-правової чи приватно-правової сфери регулювання, у різних країнах по-різному підходять до питання судової юрисдикції щодо відповідної категорії спорів [1].

Для того, щоб зрозуміти особливості матеріальної відповідальності державних службовців, слід перш за все, виходити із розуміння, що обов'язок відшкодувати завдану матеріальну та моральну шкоду, заподіяну фізичним та юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців під час здійснення ними своїх повноважень, покладається на державу Україна (частина 1 статті 80 Закону «Про державну службу»). У цьому втілюється конституційне положення, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а також реалізується правовий статус публічного службовця як представника держави.

Правове регулювання порядку відшкодування здійснюється нормами різних галузей права. Матеріальна відповідальність передбачена у Законі «Про державну службу» (статті 80, 81, 82).

У Законі «Про адміністративну процедуру» встановлене право особи вимагати відшкодування матеріальної шкоди, реалізуючи право на адміністративне оскарження (п. 6 ч. 2 ст. 78; п. 5 ч. 1 ст. 85). Положеннями статей 1173, 1174 Цивільного кодексу України передбачений порядок відшкодування шкоди.

Стосовно судового провадження, то розглядати відповідні справи можуть суди різних юрисдикцій. Вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень, або вимоги про витребування майна, вилученого на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, можуть вирішуватися в порядку як цивільного, чи господарського судочинства, так і адміністративного. Якщо такі вимоги заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір, то справа розглядається адміністративним судом (ч. 5 ст. 21 КАС України). У іншому разі, такі вимоги вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства.

На нашу думку, тут нічого невідповідного немає, бо для забезпечення ефективності може справа розглядатися і в одному провадженні із первісними вимогами, наприклад, скасування незаконного рішення, а може і окремо в порядку цивільного чи господарського судочинства.

Проте на практиці можуть виникати і інші правовідносини, які стосуються відшкодування матеріальної шкоди. Адже держава (адміністративний орган в особі суб'єкта призначення) має право зворотної вимоги до державного службовця, який заподіяв шкоду, а натомість державний службовець зобов'язаний відшкодувати державі шкоду, заподіяну внаслідок неналежного виконання ним посадових обов'язків. Правове регулювання порядку відшкодування саме у таких відносинах так само міститься в актах різних галузей права, крім адміністративного і цивільного, сюди додається ще і трудове право, яке через положення статті 130 КЗпП України регламентує, що працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків

2. Підходи адміністративного права до регулювання матеріальної відповідальності державних службовців. Значення норм адміністративного права для регулювання матеріальної відповідальності державних службовців є суттєвим. Адміністративне право встановлює особливості притягнення державних службовців до матеріальної відповідальності, що його відрізняють від притягнення до відповідальності звичайних працівників відповідно до положень Кодексу законів про працю України.

Такі особливості, наприклад, стосуються граничного розміру відшкодування шкоди. За загальними правилами законодавства про працю, працівники несуть матеріальну відповідальність у розмірі не більше свого середнього місячного заробітку, себто передбачене загальне правило обмеження розміру середнім місячним заробітком. У адміністративному законодавстві загальним принципом є протилежне – повне відшкодування шкоди. Закон «Про державну службу» встановлює правило, що державний службовець зобов'язаний відшкодувати державі шкоду, заподіяну внаслідок виконання ним посадових обов'язків (без вказівки на її вид). А натомість винятки стосуються саме для встановлення обмеженої матеріальної відповідальності, визначено обставини, за яких повне відшкодування державним службовцем шкоди буде необґрунтованим. Так у частині 4 статті 81 Закону «Про державну службу» встановлено, що під час визначення розміру відшкодування враховуються майнове становище державного службовця, співвідношення розміру заподіяної шкоди до його заробітної плати, ризик виникнення шкоди, досвід державної служби, надані державному службовцю накази (розпорядження), а також інші обставини, у зв'язку з якими повне відшкодування державним службовцем шкоди буде необґрунтованим. Тобто під час визначення розміру відшкодування застосовується принцип пропорційності.

Виходячи із положень частини 3 тієї ж статті 81 Закону «Про державну службу» принципом пропорційності слід керуватися і при визначенні відповідальності кожного державного службовця, якщо шкода заподіюється одночасно декількома особами [6]. Зокрема, її розмір встановлюється пропорційно ступеню вини кожного із порушників. Ступінь вини може визначатися тим, чи порушення здійснено умисно, чи із необережності, чи було каяття, чи були спроби «зам'яти» справу [5] тощо. Проте у будь-якому разі працівник повинен нести матеріальну відповідальність лише за ту частину шкоди, яка безпосередньо впливає з його дій чи бездіяльності (п. 4 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11 грудня 2015 року № 12 «Про узагальнення практики застосування судами законодавства, що регулює матеріальну відповідальність працівників за шкоду, заподіяну роботодавцю»).

Також адміністративним правом врегульовано процедурні особливості притягнення державного службовця до матеріальної відповідальності, що включають правила обов'язкового досудового врегулювання (порядок добровільного відшкодування шкоди державним службовцем), а також підстави звернення до суду з позовом про таке відшкодування. Зокрема, відповідно, до положень статті 82 Закону «Про державну службу» для відшкодування шкоди керівник державної служби вносить державному службовцю письмову пропозицію, в якій зазначаються розмір, порядок і строки відшкодування шкоди, а також обставини, що стали підставою для відшкодування. Державний службовець повинен дати відповідь на пропозицію про добровільне відшкодування шкоди у письмовій формі. Така пропозиція може бути внесена протягом трьох місяців з дня, коли керівник державної служби дізнався чи мав дізнатися про обставини, що є підставою для пред'явлення вимоги, але не пізніше ніж через три роки з дня заподіяння шкоди. Натомість державний службовець повинен дати відповідь на пропозицію про відшкодування шкоди в письмовій формі протягом двох тижнів з дня отримання пропозиції. А у разі ненадання державним службовцем відповіді на пропозицію про добровільне відшкодування шкоди, відмови від відшкодування шкоди чи невідшкодування шкоди до зазначеного у пропозиції строку керівник державної служби може звернутися з позовом про таке відшкодування до суду.

Наведені положення статті вказують, що досудове врегулювання спору є обов'язковим, а формулювання «для відшкодування шкоди керівник державної служби вносить державному службовцю письмову пропозицію» свідчить, що внесення пропозиції – єдиний варіант в алгоритмі дій учасників відносин. Процедури добровільного відшкодування є необхідною умовою звернення до суду, оскільки серед вичерпних підстав такого звернення є: 1) ненадання державним службовцем відповіді на пропозицію про добровільне відшкодування шкоди, 2) відмова від відшкодування шкоди, 3) невідшкодування шкоди до зазначеного у пропозиції строку. Відповідно, відсутність процедури добровільного відшкодування шкоди та досудового врегулювання питання унеможливає звернення до суду про відшкодування.

Важливим питанням, на якому також варто зупинитися – це аналіз дискреції керівника державної служби органу¹. Дослідження норм закону дає підстави для висновку про те, що у керівника існує певна свобода розсуду стосовно вирішення двох питань: а) визначення розміру шкоди, що повинна бути відшкодована державним службовцем, та б) самого звернення до суду про таке відшкодування.

У першому випадку дискреція зумовлюється необхідністю встановити ступінь вини кожного у разі спільного заподіяння шкоди кількома державними службовцями, а також майнове становище, співвідношення розміру заподіяної шкоди до заробітної плати державного службовця, ризик виникнення шкоди, досвід державної служби, надані державному службовцю накази (розпорядження), і, виходячи із них, визначити розмір відшкодування. У відповідь на отриману пропозицію про добровільне відшкодування державний службовець може просити врахувати наявність неповнолітніх дітей, скрутне матеріальне становище та інші обставини, які свідчитимуть про необґрунтованість відшкодування у повному обсязі (Постанова Колегії суддів П'ятого апеляційного адміністративного суду від 13 липня 2021 р. у справі № 420/15127/20). Також припускаємо, що тут може бути місце також для застосування переговорних процедур чи медіації. Крім того, виникає запитання, а чи може бути «друга пропозиція» чи «скоригована пропозиція» керівника державної служби як результат відповіді на пропозицію. Доцільність запровадження та змін у регулюванні стосовно цього питання ще потребує додаткових міркувань та досліджень.

У другому випадку дискреційним є повноваження керівника державної служби органу щодо звернення до суду про відшкодування, адже закон використовує слово «може звернутися», а не «звертається». Тобто це є правом, а не обов'язком керівника. На нашу думку, це є недоліком регулювання, оскільки не вдається знайти розумне пояснення, у яких випадках керівник правомірно не звернеться до суду, якщо державний службовець не надав відповідь на пропозицію, відмовив у відшкодуванні чи у встановлений строк таке відшкодування не здійснив. Єдине, що спадає на думку – це усвідомлення власної помилки керівником державної служби.

¹ Авторами використані матеріали, які були ними представлені у «Закон України «Про державну службу»: науково-практичний коментар». За ред. Коломоець Т., Колпакова В., Лученка Д. Одеса: Юридика, 2025. 706 с.» щодо коментування статті 82 Закону.

3. *Судова практика.* Положення статті 82 Закону «Про державну службу» сформульоване таким чином, що встановлює можливість звернутися до суду керівнику державної служби органу з позовом про відшкодування шкоди державним службовцем, проте не деталізує, до якого саме суду. Такий спосіб закріплення норми створив проблеми у встановленні судової юрисдикції, тобто визначенні конкретного суду, уповноваженого розглядати саме таку категорію справ та зумовило ситуацію, коли подібні справи розглядаються різними судами. Знову ж таки приведені стосуються вибору між адміністративною і цивільною юрисдикцією.

Разом із тим, вид судочинства, що застосовуватиметься у вирішенні справ, є принциповим, оскільки визначає різні підходи до процесу. Основою здійснення правосуддя в адміністративних справах є принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі з обов'язком адміністративного органу доказувати правомірність своїх дій чи вимог, а базовий принцип цивільного судочинства полягає у змагальності сторін.

Неоднозначне встановлення судової юрисдикції судами при розгляді справ про відшкодування матеріальної шкоди державними службовцями зумовило потребу висловлення позиції Верховним Судом (Постанова ВС у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 22 грудня 2021 року у справі № 658/28/21). У цьому рішенні суд спирається на те, що відповідно до ч. 1 ст. 19 КАС України юрисдикція адміністративних судів поширюється на спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби. Проте при визначенні предметної юрисдикції справ суди повинні виходити із суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлених вимог, характеру спірних правовідносин, змісту та юридичної природи обставин у справі.

У зв'язку із тим суд робить висновок, що якщо у справах про відшкодування шкоди державним службовцем не потрібно доводити та оцінювати правомірність дій службовця, а предметом розгляду є лише саме відшкодування шкоди, то такий спір є приватно-правовим і підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства. Спір буде мати приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням приватного права (як правило, майнового) певного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права призвели владні управлінські дії суб'єкта владних повноважень. І навіть той факт, що майнової шкоди завдано позивачеві - суб'єкту владних повноважень державним службовцем під час проходження служби, не змінює правової природи спірних відносин і не перетворює цей спір на публічно-правовий.

Разом із тим існує стала практика розгляду також і адміністративними судами справ про відшкодування шкоди державними службовцями за позовами адміністративних органів (Постанова Сьомого апеляційного адміністративного суду у справі № 560/7004/20 від 14 липня 2021 року, Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 13 липня 2021 р. у справі № 420/15127/20). У Єдиному державному реєстрі судових рішень такі справи знаходяться у рубриці «Справи, що виникають з відносин публічної служби, зокрема справи щодо; проходження служби» або «Справи з приводу реалізації державної політики у сфері економіки та публічної фінансової політики, зокрема щодо; організації господарської діяльності». Подеколи органи, що звертаються до суду, для підкріплення вибору на користь адміністративної юрисдикції та позиції про наявність публічно-правового спору, заявляють разом із вимогою про відшкодування шкоди також і вимогу визнати протиправною бездіяльність відповідача, оскільки той протиправно не відшкодував державі шкоду в результаті проведених досудових процедур.

Неоднозначності у судовому вирішенні справ про відшкодування матеріальної шкоди державними службовцями ставить ряд питань, на які слід надати відповідь.

Зокрема, чи за своєю суттю спір про відшкодування матеріальної шкоди є публічно-правовим, чи потрібно при прийнятті рішення оцінювати норми публічного права та повноваження службовця. Відповідь на це запитання є позитивною, оскільки суд оцінює щонайменше обставини, які зумовлюють необґрунтованість стягнення матеріальної шкоди у повному обсязі (надані державному службовцю накази (розпорядження), ризик виникнення шкоди тощо). Це схиляє до думки про необхідність розгляду справи у порядку адміністративного судочинства. Такий висновок підсилюється і тим, що особливості та порядок притягнення державного службовця до матеріальної відповідальності врегульований публічним правом у Законі «Про державну службу». Тому знову ж таки виникає питання релевантності застосування правил цивільного судочинства до вирішення спорів у відносинах, що регулюються нормами публічного права.

Тим не менше, чітке визначення судової юрисдикції впливає навіть на таке питання як встановлення строку позовної давності. Адже строк звернення до суду про відшкодування шкоди за законодавством про працю, що реалізується в рамках цивільного судочинства – один рік, а відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється тримісячний строк, який обчислюється з дня виникнення підстав, що дають право на пред'явлення вимог. І тут знову «ближчими» до тих строків, що визначені Законом «Про державну службу» стосовно досудового врегулювання питання, є коротші строки КАС України. А отже, це ще один аргумент на користь юрисдикції адміністративного суду.

Висновки. Матеріальна відповідальність у сфері державної служби є правовим інститутом, що формується на перетині адміністративного, цивільного та трудового права, ґрунтується на особливому статусі державного службовця як представника держави і безпосередньо пов'язана із реалізацією права на добре адміністрування. Аналіз законодавства свідчить, що регулювання матеріальної відповідальності державних службовців має публічно-правову основу, що проявляється у спеціальних підставах, принципах та процедурах притягнення до відповідальності, зокрема у застосуванні принципу пропорційності, обов'язковості досудового врегулювання та наданні керівнику державної служби дискреційних повноважень.

Судова практика у справах про відшкодування шкоди, заподіяної державними службовцями, свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення належної судової юрисдикції. Попри те, що у своїх правових позиціях Верховний Суд схиляється до визначення таких спорів як приватноправових, не можна ігнорувати той факт, що під час їх розгляду суди змушені оцінювати обставини, характерні саме для публічно-правових відносин, зокрема, межі виконання наданих йому повноважень, наявність обов'язкових для виконання наказів (розпоряджень), ризик виникнення шкоди та інші чинники, які впливають на обґрунтованість стягнення матеріальної шкоди у повному обсязі. Це, своєю чергою, свідчить про наявність у таких спорах суттєвого публічно-правового елементу та зумовлює потребу подальшого доктринального й законодавчого уточнення юрисдикційних підходів з метою забезпечення правової визначеності та ефективного судового захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Oliphant K. The liability of public authorities in comparative perspective. In K. Oliphant (Ed.), *The liability of public authorities in comparative perspective*. 2016. (pp. 847–887). (Principles of European tort law). Intersentia. <http://www.bristol.ac.uk/red/research-policy/pure/user-guides/brp-terms>.
2. Гаращук В.М. Питання відшкодування шкоди, завданої органами публічного адміністрування. *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу*. Харків, 2017. С. 22–24. URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_06_2017/pdf/5.pdf.
3. Карабін Т. Виконання адміністративних актів: нові правила адміністративно-процедурного законодавства. *Право України*. 2024. № 11. С. 72–83. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/3a3599ae-f439-4585-a6ab-1dbf5486508e>.
4. Коротких А.Ю. Проблеми юридичної відповідальності державних службовців за трудовим законодавством України. Дис... д.ю.н. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2019.
5. Кравчук В.М. Відшкодування моральної шкоди, завданої державою. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/PREZ_Kravchuk_13_10_2021_1.pdf.
6. Лазур Я.В., Карабін Т.О. Стаття 80. Основи матеріальної відповідальності державних службовців; Стаття 81. Обов'язок відшкодування шкоди; Стаття 82. Порядок відшкодування шкоди (С. 598-611). У: *Закон України «Про державну службу»: науково-практичний коментар*. За ред. Коломоець Т., Колпакова В., Лученка Д. Одеса: Юридика, 2025. 706 с.
7. Ольшевська Ю.М., Берлач А.І. Матеріальна відповідальність державних службовців за чинним законодавством України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 6 (35). С. 19-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjув_2020_6_6.
8. Чернишова В.Ю. Місце матеріальної відповідальності державних службовців в системі юридичної відповідальності. *Київський юридичний журнал*. 2024. № 6. С. 36–44. URL: <https://journals.fpk.kyiv.ua/index.php/kyivlawjournal/article/view/61>.